

‘Wat gebeurt hier eigenlijk?’

Paul Cohen en Martijn van Haalen werkten ruim drie jaar aan *Geschenk uit de bodem*, een film over het aardbevingsgebied. ‘Je ziet de beelden en denkt: wie is hier nu de sukkel?’

GERDT VAN HOFSLLOT

Eigenlijk wilden ze een documentaire maken over de reactie van mensen bij rampen, zegt Amsterdammer Paul Cohen (59). „Een paar jaar geleden was er gedoe op Schiphol toen vliegtuigen niet konden vertrekken door een vulkaanuitbarsting op IJsland. Wij wilden onderzoeken wat er gebeurt als mensen uit hun normale doen zijn, uit het lood zijn geslagen. Hoe ben je dan als samenleving? Groningen speelde in die tijd ook al, dus we dachten: daar gaan we kijken.”

„Mijn opa zei altijd: als je een stok in een mierennest steekt en je trekt hem er weer uit, dan zie je pas wat de kwaliteit van het nest is”, voegt mede-regisseur en geluidsman Martijn Van Haalen (63) toe.

Hij werkt al jaren samen met stadgenoot Cohen. En met succes: ze sleepten tweemaal een Gouden Kalf in de wacht. Hun film over violiste Janine Jansen trok enkele jaren gele-

Filmmakers Martijn van Haalen (links) en Paul Cohen. FOTO ANGELIQUE VAN WOERKOM

den volle zalen.

De klus in Groningen bleek lastiger dan gedacht. Er was volop wantrouwen jegens de camera. Niet alleen de NAM, maar ook bijvoorbeeld de gemeente Loppersum voelde er weinig voor de rode loper voor de filmers uit te rollen. „We kregen eerst nergens toegang, we stootten overal onze neus”, zegt Van Haalen.

Wat de zaak lastiger maakte, is dat ze niet voor eenvoudige shots gingen. Geen afgezaagde beelden van boerderijen in de stutten of boze gedupeerden. „Die voor de hand liggende films zijn al gemaakt. Er wordt al zo veel geroepen over Groningen. Er zijn zoveel waarheden. Het is een

gordiaanse knoop”, vindt Cohen. De filmers wilden een spade dieper gaan.

Van Haalen: „Onze documentaire is geen portret van het bevingsgebied in de zin van ‘er zit een scheur in de muur en die rotzakken willen niet betalen’. Het is in feite een portret van het land. Je kijkt door de Groningers heen naar de verzorgingsstaat. Je wordt heen en weer geslingerd. Je ziet de beelden en denkt: wie is hier nu de sukkel? Is dat diegene in Groningen die denkt dat de overheid voor je zorgt? Of is dat de Groninger die besluit zichzelf maar te redden omdat de overheid niet voor hem zorgt?”

‘Sommige mensen keren noodgedwongen terug naar de terp’

Dat laatste wordt in het slot van de film indringend verwoord door de partner van een Groninger die zijn beschadigde huis noodgedwongen moest verlaten. „De overheid is er helemaal niet voor ons. Ze verdienen er veel te veel geld mee”, zegt zijn partner. Het tweetal probeert zichzelf te redden. „Mensen willen

niet meer verbonden zijn met de gaspijp en het elektriciteitsnet. Ze keren noodgedwongen terug naar de terp”, zegt Cohen.

De film wordt verrijkt met zwart-witbeelden waarin de lof op de gaswinning wordt bezongen. Ook stapten de filmers in het vliegtuig om in de VS met de Exxon-ingenieur te praten die aan de wieg van de Groningse gaswinning stond.

Hoewel sommige opnamen weinig aan de verbeelding over laten, zeggen Cohen en Van Haalen dat ze niet willen oordelen met hun werk. „We zijn filmers, geen journalisten. We willen niet met de vinger wijzen. We laten zien wat er gebeurt, zonder er meteen een oordeel op te plakken. Mensen zitten in een systeem dat typisch Nederlands is. Onze film gaat over macht en machteloosheid.”

Soms is het verhaal schrijnend. De scène waarin tientallen Groningers op verzoek van een TNO-medewerker enthousiast op en neer springen in een zaaltje om een sensor te laten uitslaan, is haast vernederend. Na afloop roept een aanwezige vrolijk dat hij bijna niet kan wachten tot de volgende beving.

„Toen we dat terugzagen, dachten we verbijsterd: wat gebeurt hier eigenlijk? Maar er zit geen kwaadheid bij”, meent Cohen.

Genadeloos registreert de film het uitblijven van enige vorm van massaal protest. Secretaris Dick Kleijer van de Groninger Bodem Beweging roept eenzaam ‘actie, actie’ op een uitgestorven Grote Markt. Cohen: „Soms krabde ik ook op mijn achterhoofd bij demonstraties, als er bijna niemand op af kwam. Is dat alles, dacht ik? Waar zijn ze? Waar zijn die duizenden gedupeerden?”

Zondag 24 september gaat *Geschenk uit de bodem* in première op het Nederlands Filmfestival in Utrecht.

Een noodlottig geschenk

Het is dus mogelijk: een film over de problemen door de gaswinning in Groningen zonder de welbekende beelden van gestutte huizen en boerderijen. Paul Cohen en Martijn van Haalen gebruiken in *Geschenk uit de Bodem* andere, meer indringende manieren om de ontwrichtende gevolgen van de aardbevingen in Groningen inzichtelijk te maken.

Ook al laat het veelkoppige monster van de gaswinning meteen zijn kaken zien in de indrukwekkende openingsshots waarin een kraan een huis uit elkaar trekt, het gaat het duo niet zozeer om de scheuren in huizen. Ze laten vooral zien hoe bewoners vaak gelaten omgaan met het onheil. Een enkeling komt in verzet, maar vindt amper weerklank.

De meeste Groningers proberen te overleven. Er wordt koffie gedronken op de talrijke informatieavonden. „Het lot laat mensen leven om ze te straffen”, sarde de Romeinse schrijver Plinius de Oudere tweeduizend jaar geleden al. Hij bezocht destijds het Groningse kustgebied en zag de kleumende bewoners ploeteren op vochtige terpen. Zijn opmerkelijke observaties verbinden verleden met het heden en geven een gevoel van continuïteit. Cohen en Van Haalen tonen de soms

Beelden uit de film *Geschenk uit de Bodem*.

lachwekkende respons van de overheid, die aanvankelijk meer geïnteresseerd lijkt in het welbevinden van de zwaluwen in Loppersum dan in dat van de inwoners die moeten verhuizen.

Natuurlijk zijn de mensen te beklagen. Ze krijgen ongevraagd de rekening op hun bord van zestig jaar welvaart in Nederland door de gaswinning. De oorspronkelijke juichstemming rond het ‘wonder van het

aardgas’ is inmiddels omgeslagen in een permanente depressie. In feite wordt de kijker een spiegel voorgehouden. Hoe gaan we om met een calamiteit? Op wie kunnen we vertrouwen bij een crisis? Als de

overheid ons in de steek laat, omdat er grotere belangen zijn, doppen we dan onze eigen boontjes? Wat heeft al die welvaart ons eigenlijk gebracht als we uiteindelijk onszelf niet meer kunnen redden als het tegenzit?